

7. Συμπεράσματα Αξιολόγησης στο Πλαίσιο του Προγράμματος «Πιλοτικά Προγράμματα Εναλλακτικά της Φυλάκισης για Παραβάτες Χρήστες Παράνομων Ουσιών» MIS 349337

Για την αξιολόγηση της Υπηρεσίας Παραπομπών σε Προγράμματα Θεραπείας Εναλλακτικά της Φυλάκισης χρησιμοποιήθηκαν μεθοδολογικά εργαλεία άντλησης ποιοτικών δεδομένων τα οποία χορηγήθηκαν τόσο στους ωφελούμενους-αποδέκτες της Υπηρεσίας όσο και στους συμβούλους-λειτουργούς της Υπηρεσίας. Πιο συγκεκριμένα, χορηγήθηκαν ερωτηματολόγια προς συμπλήρωση τόσο στους ωφελούμενους-αποδέκτες των υπηρεσιών του προγράμματος, όσο και στους συμβούλους-λειτουργούς της Υπηρεσίας. Περαιτέρω, τόσο στους συμβούλους της Υπηρεσίας, όσο και στους αξιωματικούς των συνεργαζόμενων αστυνομικών τμημάτων, πραγματοποιήθηκαν ομάδες εστίασης, μια διαδικασία άμεσης αλληλεπίδρασης των συμμετεχόντων στην ομάδα για την άντληση πληροφοριών, αναφορικά με την λειτουργία και την αποτελεσματικότητα της Υπηρεσίας Παραπομπών σε Προγράμματα Θεραπείας Εναλλακτικά της Φυλάκισης. Ως σημαντικοί στόχοι της αξιολόγησης ετέθησαν: η αξιολόγηση του προγράμματος, η ολοκληρωμένη αποτύπωση της αποτελεσματικότητας του προγράμματος καθώς και οι προτάσεις βελτίωσης ή επέκτασης του προγράμματος. Περαιτέρω, βασικούς στόχους της αξιολόγησης αποτέλεσε ο βαθμός ανταπόκρισης του προγράμματος στις ανάγκες των ωφελουμένων, ο βαθμός επίτευξης των αναμενόμενων αποτελεσμάτων από την υλοποίηση της Πράξης, οι εκτιμώμενες επιπτώσεις καθώς και η βιωσιμότητα και κοινωνική προστιθέμενη αξία των παρεχόμενων υπηρεσιών στο πλαίσιο του προγράμματος.

Η στατιστική επεξεργασία και ανάλυση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης οδήγησε στην αποτύπωση μιας εξαιρετικά καλής και αποτελεσματικής λειτουργίας της Υπηρεσίας Παραπομπών σε Προγράμματα Θεραπείας Εναλλακτικά της Φυλάκισης. Είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί πως στο συμπέρασμα αυτό οδήγησε τόσο η αξιοποίηση των πληροφοριών των ωφελούμενων του προγράμματος του ΟΚΑΝΑ και των συμβούλων που εργάστηκαν ως εκπρόσωποι του ΟΚΑΝΑ όσο και η αξιοποίηση των πληροφοριών από τους αξιωματικούς υπηρεσίας των συνεργαζόμενων αστυνομικών τμημάτων, χωρίς τη συνεργασία των οποίων η διεξαγωγή του προγράμματος θα καθίστατο αδύνατη.

Πιο συγκεκριμένα, **σύμφωνα με την αξιοποίηση και επεξεργασία των ερωτηματολογίων που διανεμήθηκαν στους ωφελούμενους** αναφορικά με την αξιολόγηση της λειτουργίας Υπηρεσίας Παραπομπών σε Προγράμματα Θεραπείας Εναλλακτικά της Φυλάκισης, ιδιαίτερα θετικά κρίνονται τα αποτελέσματα της αξιολόγησης για κάθε θεματική ενότητα του ερωτηματολογίου. Πιο συγκεκριμένα, σε ότι αφορά στην αξιολόγηση του κινήτρου και της ετοιμότητας για αλλαγή της συμπεριφοράς (σε σχέση με τη χρήση ουσιών και την παραβατικότητα), οι ωφελούμενοι που έχουν ολοκληρώσει το πρόγραμμα συνεδριών παρουσιάζουν σημαντικά υψηλότερα ποσοστά στις κλίμακες κινήτρου και ετοιμότητας για αλλαγή συμπεριφοράς. Μέσα από τη διερεύνηση των αντιλήψεων των ωφελούμενων

αναφορικά με την πρόκληση σοβαρών βλαβών στον οργανισμό από τη χρήση ουσιών, την πρόκληση σημαντικών προβλημάτων στην κοινωνική ζωή, την πρόκληση συναισθημάτων ενοχής ως συνέπεια της βλάβης στον οργανισμό από τη χρήση ουσιών, την ενόχληση από την εξάρτηση στις ουσίες, την ετοιμότητα και την ικανότητα για αλλαγή συμπεριφοράς και τέλος την ετοιμότητα για τη συμμετοχή τους σε ένα ολοκληρωμένο θεραπευτικό πρόγραμμα για τη χρήση ουσιών, ο αντίκτυπος της Υπηρεσίας Παραπομπών σε Προγράμματα Θεραπείας Εναλλακτικά της Φυλάκισης χαρακτηρίζεται ως εξαιρετικά σημαντικός. Περαιτέρω, σε ότι αφορά στην ικανοποίηση των ωφελούμενων από τον σύμβουλο της Υπηρεσίας και από το περιεχόμενο των συνεδριών του συμβουλευτικού προγράμματος >70% των ωφελούμενων δήλωσαν πολύ ή πάρα πολύ ικανοποιημένοι από την παροχή βοήθειας από τον σύμβουλο για την έκφραση των πραγματικών αναγκών και στόχων τους, από το επίπεδο επικοινωνίας με τον σύμβουλο καθώς και από τη συμπεριφορά του συμβούλου απέναντί τους. Ακόμη, ~>50% των ωφελούμενων που έχουν ολοκληρώσει το πρόγραμμα αναφέρουν πολύ σημαντικό ή σημαντικό βαθμό επίδρασης του περιεχομένου του προγράμματος συνεδριών στη μείωση της χρήσης ουσιών και της συνεπαγόμενης παραβατικότητας και στην επανασύνδεση των ωφελούμενων με το οικογενειακό και φιλικό τους περιβάλλον, ενώ αντίστοιχο είναι και το ποσοστό των ωφελούμενων που αναφέρει σημαντική επίδραση στην απόφασή του για συμμετοχή σε άλλο κατάλληλο θεραπευτικό πρόγραμμα. Το περιεχόμενο των συνεδριών δεν αξιολογείται πολύ θετικά μόνο σε ότι αφορά στην επίδρασή του για την καλύτερη ανταπόκριση στις σχολικές ή επαγγελματικές υποχρεώσεις των ωφελούμενων. Ωστόσο σημαντικό είναι το εύρημα, σύμφωνα με το οποίο, οι ωφελούμενοι αναφέρουν πως ακόμη μεγαλύτερος αριθμός συνεδριών θα μπορούσε να είναι περισσότερο βοηθητικός στην επίτευξη των στόχων του προγράμματος. Τέλος, η συντριπτική πλειοψηφία των ωφελούμενων (>75%) χαρακτηρίζει ως πάρα πολύ ή πολύ σημαντικό το βαθμό επαρκούς κινητοποίησής τους για τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα από τον εκπρόσωπο της Υπηρεσίας που ήρθε σε επαφή μαζί τους στο αστυνομικό τμήμα ή στην εισαγγελία, καθώς επίσης και το βαθμό ικανοποίησής τους από τη συνεργασία τους με τον ΟΚΑΝΑ και το βαθμό ανταπόκρισης του προγράμματος στις αρχικές τους προσδοκίες. Αξίζει τέλος να σημειωθεί πως το 100% των ωφελούμενων του προγράμματος διατυπώνουν την άποψη πως το πρόγραμμα αυτό ή ανάλογο του θα έπρεπε να παρέχεται στους νέους που αντιμετωπίζουν προβλήματα γύρω από τη χρήση ουσιών.

Εν συνεχεία, **σύμφωνα με την αξιοποίηση και επεξεργασία των ερωτηματολογίων που διανεμήθηκαν στους συμβούλους** αναφορικά με την αξιολόγηση της λειτουργίας Υπηρεσίας Παραπομπών σε Προγράμματα Θεραπείας Εναλλακτικά της Φυλάκισης, τα αποτελέσματα της αξιολόγησης κρίνονται επίσης πολύ θετικά για κάθε θεματική ενότητα του ερωτηματολογίου. Πιο συγκεκριμένα, σε ότι αφορά το περιεχόμενο των συνεδριών του συμβουλευτικού προγράμματος κινητοποίησης, το 100% των συμβούλων αξιολογούν από αρκετά έως πολύ υψηλό το βαθμό ενδιαφέροντος των ωφελούμενων στις συνεδρίες του προγράμματος καθώς και το βαθμό επίδρασης των συνεδριών ως προς τη μείωση της χρήσης ουσιών από τους ωφελούμενους, ενώ >75% αξιολογούν ως πολύ υψηλό ή υψηλό το βαθμό συντέλεσης του προγράμματος στη μείωση της παραβατικότητας των

ωφελοόμενων ως συνέπεια της χρήσης ουσιών. Και οι σύμβουλοι όσο και οι ωφελούμενοι του προγράμματος κρίνουν στη συντριπτική του πλειοψηφία ως υψηλό (>60%) το βαθμό επιρροής του προγράμματος για την απόφαση των ωφελοόμενων να συμμετάσχουν σε κάποιο άλλο θεραπευτικό πρόγραμμα. Σε αντίθεση με τις δηλώσεις των ωφελοόμενων, οι σύμβουλοι του προγράμματος εκφράζουν την πεποίθηση σημαντικής επίδρασης του προγράμματος στην κοινωνική, σχολική ή επαγγελματική επανένταξη των ωφελοόμενων. Τέλος ως πολύ υψηλός αναφέρεται, από την πλειοψηφία των συμβούλων, ο βαθμός συμμόρφωσης των ωφελοόμενων στις συνεδρίες του συμβουλευτικού προγράμματος. Εν συνεχεία σε ότι αφορά στην αξιολόγηση για τη διεξαγωγή των συνεδριών συμβουλευτικού προγράμματος κινητοποίησης και για τους ωφελούμενους της υπηρεσίας, αξίζει να σημειωθεί πως >60% των συμβούλων αναφέρει πολύ υψηλό ή υψηλό βαθμό ικανοποίησης για την καταλληλότητα του τόπου διεξαγωγής των συνεδριών, ενώ >90% των συμβούλων διατυπώνει την άποψη πως μεγαλύτερος αριθμός συνεδριών θα ήταν απαραίτητος για την επίτευξη των στόχων του προγράμματος. Επιπρόσθετα, αναφέρεται πως >75% των συμβούλων αναφέρουν ως πολύ υψηλό ή υψηλό το βαθμό ανταπόκρισης του περιεχομένου των συμβουλευτικών συνεδριών κινητοποίησης στις προσδοκίες των ωφελοόμενων ενώ το 100% των συμβούλων αναφέρει εξαιρετική συνεργασία με τους ωφελούμενους. Τέλος, ως πολύ θετικός αναφέρεται τόσο ο βαθμός ικανοποίησης των συμβούλων από τη συνεργασία τους με τον «ΟΚΑΝΑ», όσο και από βαθμό ανταπόκρισης του προγράμματος στις αρχικές τους προσδοκίες. Σύμφωνα με την αξιολόγηση των συμβούλων η Υπηρεσία Παραπομπών σε Προγράμματα Θεραπείας Εναλλακτικά της Φυλάκισης εκπλήρωσε σημαντικά το στόχο λειτουργίας της ενώ εκφράζεται σημαντική ικανοποίηση των συμβούλων για τη συνολική οργάνωση της Υπηρεσίας. Όπως και οι ωφελούμενοι έτσι και οι σύμβουλοι εκφράζουν ομόφωνα την αναγκαιότητα παροχής ανάλογων προγραμμάτων στους νέους που αντιμετωπίζουν προβλήματα γύρω από τη χρήση ουσιών.

Στη συνέχεια, σύμφωνα με την αξιοποίηση των πληροφοριών και των δεδομένων που προέκυψαν από την απομαγνητοφώνηση της ημιδομημένης εστιασμένης συζήτησης, τόσο με το με το προσωπικό της υπηρεσίας του συμβουλευτικού προγράμματος κινητοποίησης, όσο και με τους αξιωματικούς υπηρεσίας των συνεργαζόμενων αστυνομικών τμημάτων, ως βασικά συμπεράσματα από την αξιολόγηση της Υπηρεσίας Παραπομπών σε Προγράμματα Θεραπείας Εναλλακτικά της Φυλάκισης συνοψίζονται τα εξής:

- Ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες τόσο των ωφελοόμενων και του προσωπικού της Υπηρεσίας Παραπομπών σε Προγράμματα Θεραπείας Εναλλακτικά της Φυλάκισης όσο και των αξιωματικών υπηρεσίας των συνεργαζόμενων αστυνομικών τμημάτων.
- Αποτελεί υπηρεσίας άμεσης και έγκαιρης παρέμβασης καθώς λειτουργεί αποτρεπτικά της χρήσης ουσιών και της συνεπαγόμενης παραβατικότητας.
- Είναι καινοτόμο πρόγραμμα, σε ότι αφορά στα μέτρα αντιμετώπισης και στον τρόπο παρέμβασης στην ειδική κατηγορία αυτή των ανήλικων παραβατών, το οποίο καλύπτει την απουσία έως σήμερα στη χώρα μας αντίστοιχης δομής, ενώ παράλληλα λειτουργεί αποτρεπτικά της φυλάκισης.

- Ανταποκρίνεται άρτια στο ρόλο της και επιτελεί τις βασικές λειτουργίες που συνοψίζονται ως εξής: διασύνδεση, παρέμβαση ή/και παραπομπή στο κατάλληλο θεραπευτικό πρόγραμμα με βάση τις ιδιαίτερες ανάγκες του πληθυσμού.
- Ανταποκρίθηκε σε σημαντικό βαθμό στους αρχικούς τιθέμενους στόχους: στη μείωση της βλάβης από τη χρήση ουσιών, στην πρόληψη της επιδείνωσης της υγείας των χρηστών, στη γενικότερη μείωση της εγκληματικότητας που σχετίζεται με τη χρήση ουσιών, στη θεραπεία των χρηστών, στην κοινωνική και επαγγελματική τους επανένταξη, στο σημαντικό περιορισμό της κοινωνικής όχλησης καθώς και στην αντιμετώπιση των ψυχιατρικών διαταραχών των εξαρτημένων.
- Απευθύνεται σε πληθυσμό υψηλού κινδύνου (εφήβους και νεαρούς ενήλικες που ήδη έχουν επαφή με την χρήση ουσιών ενώ δεν έχουν εθιστεί απαραίτητα) του οποίου η σχέση με τη χρήση είναι ακόμη υπό διαμόρφωση. Συνεπώς μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην αποφυγή της συστηματικής χρήσης και στην εξυγίανση του πληθυσμού.
- Παρέχει κίνητρα συμμετοχής στους ωφελούμενους, καθώς η συναίνεσή τους για ένταξη στο πρόγραμμα οδηγεί σε χορήγηση βεβαίωσης για την εισαγγελία κάτι που λειτουργεί εν δυνάμει ως ελαφρυντικό στο δικαστήριο.
- Η άμεση παρέμβαση του προσωπικού της υπηρεσίας, κατά τη σύλληψη και σε συνθήκες κρίσης, όπου υπάρχει μεγαλύτερη ανάγκη υποστήριξης των συλληφθέντων, αυξάνει και τις πιθανότητες δέσμευσης και ένταξης των ωφελούμενων και το ποσοστό συμμόρφωσής τους στο πρόγραμμα.
- Η υπηρεσία θα πρέπει να λειτουργεί σε 7ημερη βάση, όλο το 24ωρο, προκειμένου να μην υπάρχει διαρροή εν δυνάμει ωφελούμενων περιστατικών.
- Ως προς την επέκταση των κριτηρίων, σύμφωνα με το προσωπικό της υπηρεσίας, προτείνεται να αποκλειστεί τόσο το κριτήριο της ηλικίας όσο και το κριτήριο της 1^η σύλληψης και του ποινικού μητρώου. Αυτό αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία, καθώς η υπηρεσία λειτουργεί και ως υπηρεσία παραπομπής στο κατάλληλο θεραπευτικό πρόγραμμα, με βάση τις ανάγκες του ωφελούμενου πληθυσμού. Ωστόσο σύμφωνα με τους αξιωματικούς των αστυνομικών τμημάτων, το κριτήριο της 1^{ης} σύλληψης θα πρέπει να αρθεί μόνο για την ηλικιακή ομάδα 18-24 ετών, καθώς κρίνεται ότι οι παραβάτες μεγαλύτερης ηλικίας είναι στην πλειοψηφία τους συνειδητοποιημένοι χρόνοι χρήστες. Οι αξιωματικοί των αστυνομικών τμημάτων αξιολογούν το κριτήριο που περιορίζει τη δυνατότητα συμμετοχής στο πρόγραμμα στα άτομα ηλικίας είτε 13-18 ετών είτε 18-24 ετών είναι επαρκές.
- Τέλος, η ανταπόκριση των στελεχών του ΟΚΑΝΑ ως υπηρεσία άμεσης παρέμβασης κρίνεται άριστη. Η ενσωμάτωση της υπηρεσίας άμεσης κοινωνικής παρέμβασης του ΟΚΑΝΑ στην καθημερινή λειτουργία του αστυνομικού τμήματος κρίνεται πολύ βοηθητική και στοχευμένη.

Τέλος από την επισκόπηση των στοιχείων που συγκεντρώθηκαν σχετικά με **τη διάχυση και την Προβολή της Πράξης** το 70% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι ήταν ενημερωμένο σε αντίθεση με το 29% που δηλώνει ότι δεν είχε ενημέρωση σχετικά με τη λειτουργία των Πιλοτικών Προγραμμάτων Εναλλακτικών της Φυλάκισης για Παραβάτες Χρήστες Παράνομων Ουσιών. Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι μόνο το 26% των ερωτηθέντων κρίνει ότι η πληροφόρηση που έχει σχετικά με τα προγράμματα θεραπείας για παραβάτες χρήστες παράνομων ουσιών είναι επαρκής. Σε αυτό το πλαίσιο, οι συμμετέχοντες στην ημερίδα προτείνουν τις Ειδικές μονάδες και τα Σχολεία και τα

Εκπαιδευτικά Ιδρύματα για ως κατάλληλα μέσα ενημέρωσης για τη λειτουργία προγραμμάτων εναλλακτικών της φυλάκισης για παραβάτες χρήστες παράνομων ουσιών, καθώς η πλειονότητά τους (69%) τα κρίνει πολύ απαραίτητα. Η πλειονότητα των ερωτηθέντων (70%) εκφράζει ότι οι διαδικασίες εφαρμογής του Προγράμματος ήταν πολύ υψηλές και υψηλές και ο βαθμός επίτευξης του στόχου του προγράμματος κρίνεται από την πλειονότητα των ερωτηθέντων (75%) ως πολύ υψηλός και υψηλός. Τέλος η πλειονότητα των ερωτηθέντων (69%) εκφράζει τον πολύ υψηλό και υψηλό βαθμό ικανοποίησής του σχετικά με τα αναμενόμενα αποτελέσματα της Πράξης.

Γ' παραδοτέο: «ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ για το υποέργο: Εξωτερική Αξιολόγηση» στο πλαίσιο της πράξης: «Πιλοτικά Προγράμματα Εναλλακτικά της Φυλάκισης για Παραβάτες Χρήστες Παράνομων Ουσιών» με Κωδικό MIS 349337

